

İNFORMASIYA İNQİLABLARI VƏ JURNALİSTİKANIN TƏKAMÜLÜ

Sünbül Zalova

UOT 004. 351

MEA *İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu*
sunbulzalova@gmail.com

Xülasa

Maqolada texnologyanın jurnalistikyanın inkişafına təsiri, iñformasiya inqilabları haqqında məlumat verilmişdir. Həmçinin texnologyanın inkişafı, texnologyanın jurnalistikaya tətbiqinə dair mövcud vəziyyət, bu istiqamətdə rast gəlinən problemlər maqolənin

Müasir Azarboyca media - peşəkarlıq standartları və yeni trendlər. Respublika elmi-praktik konfransı tədqiqat obyekti olmuspudur. Beynəlxalq mediada geniş istifadə olunan İKT jurnalistikasına dair nümunalar göstərilmişdir. Texnologiyanın, xüsusilə də sünə intellektin jurnalistikaya tətbiqi ilə yeni yaranan media istiqamətləri haqqında məlumat verilmişdir. Məqalədə hamçinin jurnalistikə peşasının tarixi tədqiq olunmuş və texnologiyanın medianın inkişafındakı rolü qeyd olunmuşdur.

İnformasiya inqilabları anlayışı, texnologiyanın inkişafı və jurnalistikaya tətbiq olunması haqqında məlumat verilmişdir. İnformasiya inqilabları ilə bağlı akademik tədqiqatlar araşdırılmışdır. Tarix boyu jurnalistikən inkişafında texnologiyanın necə mühüm rol oynadığı göstərilmişdir. Hamçinin informasiya inqilabları ilə yanaşı sənaye inqilablarının jurnalistikaya təsiri araşdırılmışdır.

İKT-nin jurnalistikaya tətbiq olunmasının perspektivləri və yaradı biləcəyi problemlər tədqiq olunmuşdur. Texnologiyanın jurnalistikaya tətbiqi informasiyanın toplanmasının, hazırlanmasının və yayılmasının - yəni informasiya emalı prosesinin yeni formasını təmin etdə bilər.

Açar sözlər: informasiya inqilabları, informasiya texnologiyaları, sənaye inqilabları, Sünə intellekt, NLG texnologiyaları, Robot jurnalistikası

GİRİŞ

Jurnalistika qədim tarixi olan peşədir. Tarix boyu texnologiyanın inkişafı jurnalistikən təkamülünə şərait yaradıb. Məlumdur ki, internet, media, peyk yayım sistemi, başqa texnoloji yeniliklər dönyanın bütün nöqtələrini olşatan edib. Dönyanın ən ucqar nöqtəsində baş verən hadisə bir an içində bütün bölgələrdə və qitallarda yaşayan əhaliyə çatdırıla bilir. Bütün bunlar informasiya mübadiləsi əsasında baş verir.

Jurnalistikada təkamülün əsas tendensiyası texnologiyadır. Texnologiyanın inkişafı ilə əlaqədar olaraq jurnalistikə və kültəvi kommunikasiyanın auditoriyası dəyişir. Jurnalistikə ilk yaranan zaman xəbərlər cəmiyyətin ən imkanlı təbəqəsinə yönəlmüşdi. On doqquzuncu asrдан başlayan texnoloji dəyişikliklərlə jurnalistikə geniş kütütlərə çatmağa başladı. Texnoloji yeniliklər birbaşa və ya dələyi yolla daima jurnalistikənin inkişafına şərait yaradıb.

Əvvəllər imkanı olan hər kəs qəzet və ya jurnal işlədə biledi. Texnologiya təkmilləşdikcə istehsal, programlaşdırma və paylama üçün qiymət etiketi artdı. Bu da getdikcə daha az adamın xəbər bülletenlərini, qəzetləri, jurnalları, radio və televiziya stansiyalarını almağa və idarə etməyə imkan verdi. Beləliklə, medianın mülkiyyəti getdikcə daha az insanın elində cəmləşdi.

On doqquzuncu asrda bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə jurnalistikə və kültəvi kommunikasiya böyük biznesə çevrilmişdi. Inkişaf etmiş dönyanın ən böyük tirajlı qəzetlərinin əksəriyyəti və ən böyük radio stansiyaları, televiziya şəbəkələri və program istehsal edirdi. Rəqəmsal texnologiya bu tendensiyəni dəyişirdi.

Texnologiya medianın auditoriyasına da təsir göstərdi. Əsrlər əvvəl yalnız savadlı, pullu elita xəbər bülletenləri, qəzetlər, broşürələr və jurnallar ala bilirdi; amma texnologiya bunu dəyişdi. Çap texnologiyasındaki irəliləyişlərlə, qəzet və jurnalların qiyməti aşağı düşdü. Eyni zamanda, tərtibat, dizayn və yazı

üslubunda edilən dəyişikliklər qəzət və jurnalları vizuel olaraq daha cəlbədiçi, oxunaqlı və oxucu kütükləri arasında daha populyar etdi. Qəzətlər və jurnallar həqiqətən də kütüvlə ünsiyyət formallarına çevrildi. Yeni radionun, televiziyanın və filmlərin mediası ilə vaxtlardan böyük populyarlıq qazandı.

Bəsliklə, texnologiya sayasında jurnalistikə və kütüvlə kommunikasiyanın potensialı auditoriyası kiçik pulla etlədən "kütüvlə" auditoriyaya, maraq, səsli-iqtisadi, demografik və psixoqrafik amillərə görə qruplaşdırılmış seqmentli auditoriyaya çevrildi.

Kütüvlə informasiya vasitələrinin struktur mənada rəqəmsallaşmaya parallel olaraq bir çox dəyişikliklərə maruz qalmış zərurət kimi qəbul edilmişdir, media fərd-cəmiyyət ilə biznes, texnologiya, təhsil, sahilya və siyaset kimi sahələr arasında körpü rolunu oynayır.

Jurnalistikə ilk yaranan dövrlərdə müxbirler üçün peşəkarlıq standartları yox idi. İlk redaktörər və ya jurnalistlər müyyən bir baxış bacığının yaxud siyasi partyanın töbliqatçıları idilər.

XIX əsrdə texnologiya daha təkmilləşdikcə, informasiya istehsalı məzmundan ayrıldı. Yalnız bundan sonra redaktörər, jurnalistlər inkişaf etmiş ölkələrdə bu gün jurnalistikə ilə əlaqlı bəzi standartları inkişaf etdirə bildilər. Zamanla dağılıqlı, operativlik və obyektivlik informasiyanın sərbəst mübadiləsinin mövjud olduğu əksər inkişaf etmiş ölkələrdə qəbul edilmiş standartlara çevrildi.

İnformasiya inqilabları

İnformasiya inqilabları daima jurnalistikən takamülünə səbəb olub. İnformasiya Cəmiyyətinin formalşmasına informasiya inqilabları mühüm rol oynayır. İnformasiya inqilabı insanlar arasında informasiya mübadiləsinin asasını təşkil edən nəticən meydana galmış, ilə birər vərbi. Əvvəllər teknologiya şəhəri yayan xəbərlərdən ibarət idi. Belə ki, informasiyanın əsas mənbəyi geri dönen tacirlər, dənizçilər və soyahətçilər idi. Onlar materikə yəni xəber götürürdülər, bu da sahərdən - xəhər yarlıydı. Bəzü xəberin yayılması cəox etibarlı deyildi.

İl informasiya inqilabı taxminan 5-6 il bundan əvvəl yəzmin meydana galmış ilə əlaqədardır. Yəzmin meydana galmış qəzətin (yazılı matbuatın) yaranmasına təkan verib. İlk qəzət 1566-cı ilin əvvəlində Venesiyada geniş yayılmış, el ilə yazılış xəber varəqlərindən ibarət idi. Bu həftəlik xəber varəqləri İtaliya və Avropanadakı mühərribələrə siyaset haqqında məlumatları verirdi (1).

III informasiya inqilabı XV əsrin sonuna təsadüf edir. Belə ki, 1947-ci ildə alman alimi Guttenberq kitab çapı texnologiyasını ixtira etməklə bu inqilabın asasını qoymuş. Çap texnologiyasının əsas kitabı, qəzət, jurnal naşırını aktuallaşdırıldı. Qeyd edim ki ilkiç qəzətləri Almaniyada 1609-cu ildən həftəlik naşır olunurdu.

IV informasiya inqilabının asasını elektrik kaşfi nüfəscindən telefon, telegraf texnologiyasının meydana galması (1896) təşkil edir, sonralar elmi-texniki tərəqqi-nin inkişafı nüfəscində radio və televiziya kaşf olundu. Bu inqilabın verdiyi imkanlar həsabına informasiya bolluğu yaranmağa başladı. Bu da radio-televiziya jurnalistikən formalşdırıldı.

Bəşinci informasiya inqilabının nüfəscisi Internetdir. Bu inqilabın mahiy-

yəti bütün dünya üzrə program və texniki vasitələrin, rabitə və telekommunikasiya vasitələrinin, informasiya ehtiyatlarının və ya biliq ehtiyatlarının vahid inforasiya telekommunikasiyası infrastrukturunu kimi vahid inforasiya məkanının integrasiyasından ibarətdir. Burada hüquq və fiziki şəxslər, dövlət orqanları və yerli özüñüldərətme organları fəal fəaliyyət göstərirərlər. Natiqəd emal olunmuş inforasiyanın sürəti və həcmi inanılmaz dərəcədə artır, inforasiyanın istehsalı, ötürülməsi və yayılması, inforasiyanın axarlığı və qəbulu üçün yeni unikal imkanlar yaranır.

Inforasiya cəmiyyəti işçilərin əksəriyyətinin inforasiyanın, xüsusən də onun an yüksək formasının - biliyin istehsalı, saxlanması, emalı və satışı ilə məsələ olduğunu cəmiyyətdər.

Alımlar hesab edirər ki, inforasiya cəmiyyətində kompüterləşdirmə prosesi insanlara etibarlı inforasiya mənbələrinə çıxış imkanı verəcək, onları gündəlik işlərdən xilas edəcək, sənaye və sosial sahələrdə inforasiyanın emalı yüksək səviyyədə avtomatlaşdırılmasını təmin edəcək.

V inqilabın təzahürü olan kompüter və internet istanlılan formali inforasiyalar yadda saxlamış, qeyri-məhdud məskəndə yaşamasına və galəcəyə ötürməye imkan verir. Inforasiya əsasən, məzmun (siyasi, iqtisadi, tibbi, hüquq və s.) forma (matn, audio, təsvir-rəsm, foto, video), məkan və zaman kimi xüsusiyyətlərlə ilə xarakterizə olunur (1). V inqilabın jurnalistikə tarixində yəni sahifə adı. İnternetin inkişafı ilə onlayn media yarandı. Təsadiyi deyil ki, hər bir inforasiya inqilabı müvafiq inforasiya mədəniyyətini formalşdırır.

Media tədqiqatçısı Con Pavlik "Texnologiyanın Jurnalistikəyə Təsiri" adlı əsərində "Jurnalistikə həmşə texnologiya ilə formalşası" deyə qeyd edib. Təbii ki, sənaye inqilabları da jurnalistikəyə öz təsirini göstərir (6).

Birinci sənaye inqilabı suyu və buxarı istifadə edərək, istehsalı müyyən qədər mexanikləşdirdi. İkinci sənaye inqilabı zamanı başarıyyat elektriklə tənış oldu və kütüvlə istehsalı başladı. Nohayot, ötan əsrin ortalarında 3-cü sənaye inqilabı (raqəmsal inqilab) baş verdi, elektronika və texnologiya sayasında insanlar istehsalı avtomatlaşdırma bildi. 4-cü sənaye inqilabi isə iş yerlərində ağılı texnologiyaları tətbiq etməklə 3-cü sənaye inqilabının avtomatlaşdırma bilmediyi bütün sahələri avtomatlaşdırıb. Bu sənaye inqilabının fərqləndirən əsas cəhət onun sürəti, ehətə dairəsi və sistemlik effektiyidir.

2000-ci illərdən etibarənraqəmsal platformaların ortaya çıxməsi və sonra 2010-cu illərdəraqəmsal əsaslı texnologiyasının əsasını birləşdirən tətbiqiraqəmsal transformasiyanın yayılması bəzən qədər artırdı. İndiyanın sənaye ilə cəmiyyət arasındakı əlaqənin təmizlənilməsi ilə inqilabın baxışlığında isə gəlciyinə və maşın gücünə əsaslanan bir fəaliyyət diqqəti çəkir. Ancaq bu gün galinən məqamda inforasiya cəmiyyətinin nüfəscisi olaraq müdrikklik və tacrübə dövrüne keçid görülür.

Sənaye 4. 0 inqilabına nəzər salırdıqda istehsal proseslərini idarə etmək və təkmilləşdirmək üçün sənaye dünyasınaraqəmsal əsaslı texnologiyaya yanaşmaların əlavə edildiyi görmək mümkündür. Ənənəvi iş axını metodlarının infor-

siyə texnologiyaları infrastruktur ilə transformasiyası var. Risk baxımından da ciddi nüticələri olan bu yanaşmalar insan, sistem və obyektlər arasında əlaqələrin daha mürəkkəb, dinamik və real vaxt rejimində optimallaşdırılmış şəbəkəyə əvərildiyini göstərdi.

İnsanın istehlakçı statusuna endirilməsi və müasir sənaye istehsal sistemlərinə inqəraslılığı tendensiyası müasir dövrlər markazlaşan "insan" anlayışının "robotik sistemlər və sünə sistemlər" anlayışına təkamülünə yol açmışdır. Bunu əsas argument kimi istifadə edən Yapon Camiyyatı 5.0 inqilabının məmlətləri rəqəmsal transformasiyasi sonayə deyil, insan yönümlü şəkildə hayata keçirmək istədiklərini vurğulayıblar. 2016-cı ildə edən edilən Camiyyat 5.0 inqilabına camiyyatı real vaxt rejimində təhlil edə bilən və bütövlikdə camiyyatı ən yaxşı şəkildə idarə edə bilən texnologiyalar, başqa sözə, enerji və nüvagiyat infrastruktur ilə yanaşı, insan davranışını idarə edən texnologiyalar da daxilidir. Society 5.0 internet, sensorlar tərəfindən toplanan strukturlaşdırılmış böyük məlumatları təhlil etmək üçün qabaqcıl sünü intellekt sistemlərindən istifadə etmək qabiliyyəti sayəsində kibər-fiziki sistemlərə (8) ev sahibliyi edən bir inqilab kimi qiymətləndirilir.

İstər "Sənaye 4.0", istərsə "Cəmiyyət 5.0" olsun, bu cür inqilabın proseslərin realşəməsi, insanların rəqəmsal transformasiya ilə ifade olunması ənənəvi anlayışın yeni bir dönişə qədəm qoymasından xəbər verir. İnsan ehtiyacları artıq ənənəvi şəkildə deyil, kibər-teknoloji şəbəkə nizamında və qərarlara sünü intellektin müdaxiləsi ilə formalşır. İndi texnoloji xüsusiyyətlərin sosial və ya təşkilatlı xüsusiyyətlər kimi istifadə edilməsi arzu edilir.

Və beləliklə İKT-nin jurnalistikaya tətbiqi, 4-cü sənaye inqilabının tasırı altında kibər-fiziki sistemlərin genişlənməsi sünü intellekt-alqoritmik jurnalistikani formalşadır.

Rəqəmsal transformasiyada medianın üzərinə götürməli olduğu rolların və biri inforrmasiya texnologiyalarını anlamaq və texniki vəsaitlərdən istifadə baxımından rəqəmsal platformalarla rəqəmsallaşdırma təsviq edən məzmunun daxil ediləsi və rəqəmsallaşdırma çərçivəsində yeni texnologiyaların başa düşülməsi, tətbiqi baxımından faydalıların təmİN ediləsi ola bilər(9).

Media, xüsusənədən yeni media alətləri bu prosesdə təbii ki, bir çox müsbət və ya mənfi rolları öz üzərinə götürür bilər. Bununla belə, istifadə və fərdi sahələrin texnologiya ilə bələndəşləşməsi ilə media, siyasi tasirləri və sosial hərəkatlılığı təqib edərək, sosial tendensiyaları istiqamətləndirmək baxımından rəqəmsal mühitində çoxsaylı fəaliyyət hayata keçirən potensialına malikdir (10).

Rəqəmsal transformasiya adlanan bu inqilabın əsasında cəvlik, genişlənən və davamlı xüsusiyyətlərə malik dəyinilenən qlobal şəbəkə sistemi dayanır. Xüsusilə bu proseslərin nanotexnoloji inkişaflar, mikroelektronik irxıtlar və bioloji sistemlərə yaxınlaşması texnossal transformasiya prosesini sürətləndirib(11). Rəqəmsal transformasiya inqilabının sosial əks olunmasında tasirli amillərdən biri olan sünü intellekt, insan və cəmiyyətin bioloji münasibətlərinin təqdim etməye başlayır.

Rəqəmsal transformasiya inqilabının geniş tasırı fərdlərin və camiyyətlərin vərdişlərindən dəyişikliklərə sabab olub. Xüsusilə katalitik tasırı sayəsində Covid-19 xəstəliyi təqribən iki il ərzində bu prosesi sürətləndirdi və pandemiya sababılıy harakət qabiliyyəti məhdud olan insanların virtual mühitlərlə, rəqəmsal dünyaya uyğun vərdişlərə yiyəlanmasına yol açdı.

Jurnalistikə tarix boyu inforrmasiya texnologiyaları və inforrmasiya inqilablarının yaradıldığı imkənlərdən istifadə etməkla formalaşan bir peşədir. Son dövrlər inforrmasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) sürəti inkişafı jurnalistikada yeni istiqamətlərin yaranmasına təsir verib. Sünü intellekt və təbii dil növü (NLG) kimi yeni, innovativ texnologiyaların tətbiqi yeni media anlayışının yaranmasında böyük rol oynayır. Bu texnologiyalar xəbərlərin toplanması, istehlakçı və yayılmasına təsir göstərdiriyinə görə jurnalistikaya nəzərə çarpacıq dərəcədən dəyişikliklər gətirdi(5). Son dövrlər inforrmasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) sürəti inkişafı jurnalistikada yeni istiqamətlərin yaranmasına təsir verib.

Sünü intellekt texnologiyaları xəbər sənayesində bir sıra kateqoriyalara dəha çox təsir edir. Bunlar aşağıdakılardır:

- Avtomatlaşdırılmış məzmun istehsalı
- Data mining
- Xəbərlərin yayılması
- Məzmunun optimallaşdırılması

Xəbərlərin avtomatik olaraq hazırlanması alqoritmik texnologiyaların tətbiq sahələrindən biri vacibidir. Avtomatik məzmun istehsalı üçün istifadə olunan tətbiqlərdən biri 2014-cü ildə Los Angeles Times adından yaradılmış "Quakebot" programıdır. Programın məqsədi Amerika Geoloji Xidmətinin məlumatlarını izləmək idi (2).

Sünü intellekt jurnalistikasında məzmun istehsalında yeniliklərin asasını "təbii dil generasiyası" və ya qisaca NLG adlandıran texnologiya təşkil edir. Təbii dil generasiyası dedikdə rəqəmsal strukturlaşdırılmış məlumatlardan matnın avtomatik yaradılması kimi müyyən edilir. Bu texnologiyadan ilk dəfə 1950-ci illarda maşın tərcüməsi kontekstində ortaya çıxan bir texnologiyadır. Xəbər media sənayesində NLG texnologiyalarından sünü intellektlə birgə istifadə etməyə başladılar.

Sünü intellekt texnologiyalarının jurnalistikaya tətbiq olunması jurnalistlərin vəzifələrinin dəyişdirilməsi, artırılması, jurnalistikada məhsuldarlıq və yeni istedadların inkişafına sabab olub. Xəbər məzmunu yaratmaq üçün NLG texnologiyalarından alava "Narrative Science" və "Automatic Insights" kimi texnologiyalarndan istifadə olunub. Bu texnologiyalar vasitəsilə yaradılan matnlara şəkil və qrafika aləvə edilə bilər (3). Bu sləvlər NLG-dən fərqlənənə, viziuallaşdırma, məzmun müxtəlifliyinin təkmilləşdirilməsi baxımından dəha çox kömək edə bilər. Narrative Science programı insanlara məlumatların an vacib olanını anlamaq və ünsiyyət qurmağa kömək edir. Şirkətin təbii dil generasiyası (NLG) texnologiyası məlumatları başa düşülen, insana bənzər bir dilə cəvib.

rı və insanların məlumat savadlılığına ehtiyac olmadan dataya asaslanmasını təmin edir. Müəssisə üçün lider olan NLG-də Narrative Science Credit Suisse, Deloitte, MasterCard, kimi məşhurlar və ABŞ keşfiyyat comüyyətinin üzvləri ilə işləyir, onlara daha yaxşı qarşalar qəbul etmək, istədəndə dərha yüksək dayarlı imkanlara yönəltmək və yaradıcılıq imkanı verir. Narrative Science-in missiyası məlumatlıları avtomatik olaraq güclü aktivə çevirməkla insanlara dərha ağıllı işləmək və on böyük potensialını reallaşdırmaq imkanı vermakdır.

YENİLİKLƏR

Robot jurnalistikası - avtomatlaşdırılmış jurnalistikə və ya alqoritmik jurnalistikə da adlanır. Xəbərlər jurnalistlər tərəfindən deyil, kompüter programları və Sünə İntellekt (AI) programı tərəfindən yaradılır. Səs, ton və əslub iştirənlən çıxışdan asılı olaraq fərdiləşdirilir. Bilar. Automated Insights, Narrative Science və ya Yseop kimi sünə İntellekt şirkətləri artıq bu cür alqoritmələri, chatbotları və avtomatlaşdırılmış hesabat sistemlərini hazırlanıv və bütün dünyaya çatdırır.

Sünə İntellekt jurnalistikasına nümunə kimi Jia Jia adlı robot jurnalisti göstərə bilər. Çinin Anhui aydatindakı Elm və Texnologiya Universitetinin tərtibatçılığı tərəfindən hazırlanıv Jia Jia adlandırılınan humanoid robot jurnalistic "Xinxua" xəbər agentliyin üçün hazırlanıv reportaj və WIRED jurnalının redaktorundan canlı müsahibəsi böyük səs-küy yaradıb (4).

"Xinxua" inسانbanəz robot jurnalistlərlə taciruba aparan yegana media orqanı deyildi. Thomson Reuters və ya Associated Press (AP) kimi qlobal xəbər təşkilatları xəbər yazmaq üçün artıq maşın öyrənmə alqoritmlarından istifadə edirlər. Məsələn, AP, Automated Insights programından istifadə edərək, hesabat xəbərləri dərc etmaya başlayıb. Həmçinin Google şirkəti Britaniyanın Press Association xəbər agentliyinə ayda 30,000-a yaxın xəbər toplayıb yaza bilən kompüter programını inkişaf etdirmək üçün 1 milyon dollar qrant ayırbı.

Maşının istifadəsinin bir sıra üstünlükləri var. Məsələn, robotlar press-rellizlər, məlumat xarakterli xəbərlər və ya hesabat yazmaq da "kəməkçi" kimi çıxış edə bilərlər. Bununla belə, onlar rəngli bədii həkəy və dərin təhlil hazırlaya, televiziya yayımı üçün analitik proqramlar çəkə və redakta edə bilmirlər. Həmçinin xəbər buçagini sevmək qabiliyyətinə malik deyilərlər. Təsəvvür edin, Siz soyqırımlı qurbanları ilə dənüşməq üçün robot göndərə bilməzsiniz, cünki robotlar emosional alaqa yaratmağı bacarmırlar.

Rutin həkayələri və hesabatları avtomatlaşdırmaqla jurnalistlər hadisələri işqlandırmaq və araşdırma reportajları kimi dəha çətin işlər vəxxt ayıra bilərlər.

Bununla belə, yeni jurnalistikənin üstünlükləri ilə yanaşı mənfi cahərlərdə xeyli cuxdur. Media sanayesində dəha çox iş yerlərinin ixtisam ilə bağlı qorxularдан başqa, avtomatlaşdırılmış jurnalistikənin etibarlılığı və keyfiyyəti və alqoritmardan istifadə ilə bağlı açıq nəhərətlərər var. Sünə İntellekt medya peşəkar üçün vacib aspektlər olan yaradıcılıq, yumor və ya xəbər otagında təqnid düşünçə kimi insan bacarıqlarını avaz edə bilməz.

NƏTİCƏ

Nəticə olaraq demək olar ki, texnologiyanın sürətli inkişafi bütün elm

sahalarında olduğu kimi jurnalistikaya öz təsirini göstərib. Tarix boyu texnologiyanın inkişafi jurnalistikən təkamülündə böyük rol oynayıb. Hazırda sünə İntellekt texnologiyalarının jurnalistikaya təsiri aradırıv və müsbət, manfi cahətləri tədqiq olunur. Texnologiya və ya "Robotlar işimi götürəcəkmi?" suali-na cavab verməli olsaq, Oksford Universiteti və Deloitte tərəfindən hazırlanmış araşdırımı təqdim edə bilarik. Araşdırımıya asasən yaxın iyirmi il ərzində jurnalistlərin robotla avazlınlığı riski 11 faizdir. Bu, araşdırma kuryerlər arasında 94 faiz, satış nümayəndələri arasında isə 25 faizdir (4).

Həmçinin sünə İntellekt texnologiyalarının inkuviziv jurnalistikaya tətbiq olunması galəcəkdə jurnalistikən dəha da inkişaf etməsinə şərait yaradacaq. Qeyd edim ki, Robot reportorlar bizim peşəmizin galacayı ilə bağlı yeni müzakirələrə səbəb olur və bu jurnalistikən təkamülü üçün müsbət haldır.

İSTİFADƏ OLUNMUS ƏDƏBİYYAT

1. Kathleen L. Endres, Evolution of Journalism and Mass Communication Journalism and Mass communication – vol. I
2. Tofiq Süleymanov, Təhmina Qasimova, Məlahət Paşayeva, Aliya Cəbrayılova // "İnformasiya camiyyətində informasiya mədəniyyətinin formalşdırılması masalaları" / İnformasiya təhlükəsizliyinin multidisiplinər problemləri üzrə II respublikə elmi-praktiki konfransı, 14 may 2015-ci il
3. Kotenidis, E. Algorithmic Journalism Current Applications and Future Perspectives / E. Kotenidis, A. Veglis // Journalism and media. – 2021. – № 2. – C. 244–254.
4. Lokot, T. News Bots : Automating news and information dissemination on Twitter / T. Lokot, N. Diakopoulos // Digital Journalism – 2016. – № 4. – C. 682–699.
5. <https://symposium.org/robo-reporters-the-end-of-the-story-for-journalism/>
6. Thurman, N. When Reporters Get Hands-on with Robo-Writing : Professionals consider automated journalism's capabilities and consequences / N. Thurman, K. Dörö, J. Kunert // Digital Journalism. – 2017. – № 5. – C. 1240–1259
7. John Pavlik, Journalism and New Media, 2001
8. Deguchi, A., Kajitani, S., Nakajima, T., Ohashi, H., & Watanabe, T. (2020). From monetary to nonmonetary society. In Hitachi-UTokyo Laboratory (Ed.), Society 5.0 A People-centric Super-smart Society. Springer Open.
9. Ezziane, Z. (2007). Information Technology Literacy: Implications on Teaching and Learning. Educational Technology & Society, 10 (3), 175-191.
10. Köchler, H. (2017). Idea and Politics of Communication in the Global Age. In Y. K. Milke Friedrichsen (Ed.), Digital Transformation in Journalism and News Media (pp. 7–15). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-27786-8_2
11. Castells, M. (2004). Informationalism, networks, and the network society: a theoretical blueprint. In Manuel Castells (Ed.), The Network Society A Cross-cultural Perspective (pp. 3–49). Edward Elgar

The information revolution and evolution of journalism

Summary

The article provides information about the impact of technology on the development of journalism and the information revolution. Also, the development of technology, the current situation regarding the application of technology to journalism, and the problems encountered in this direction were the objectives of the research in the article. Examples of ICT journalism widely used in international media are shown. Information was provided about newly emerging media trends with the application of technology and artificial intelligence to journalism. The article also examines the history of the journalism profession and mentions the role of technology in the development of the media. The concept of the information revolution, the development of technology, and its application to journalism were reported. Academic research on the information revolution has been reviewed. Throughout history, it has been shown how technology plays an important role in the development of journalism. Also, along with the information revolution, the impact of the industrial revolution on journalism was investigated.

The prospects of applying ICT to journalism and the problems it can create have been studied. The application of technology to journalism can provide a new form of information gathering, preparation, and dissemination, i. e., information processing.

Keywords: information revolution, information technologies, industrial revolution, Artificial Intelligence, NLG technologies, Robot journalism

Сунбул Залова

Информационные революции и эволюция журналистики

Резюме

В статье представлена информация о влиянии технологий на развитие журналистики и информационных революций. Также развитие технологий, современная ситуация с применением технологий в журналистике, проблемы, возникавшие в этом направлении, явились объектом исследования статьи. Показаны примеры ИКТ-журналистики, широко используемые в международных СМИ. Была представлена информация о новых тенденциях в СМИ с применением технологий и искусственного интеллекта в журналистике. В статье также рассматривается история профессии журналиста и упоминается роль технологий в развитии СМИ.

Сообщалось о концепции информационных революций, развитии технологий и их применении в журналистике. Были проанализированы академические исследования информационных революций. На протяжении всей истории было показано, как технологии играют важную роль в развитии журналистики. Также наряду с информационными революциями было исследовано влияние промышленных революций на журналистику.

Изучены перспективы применения ИКТ в журналистике и проблемы, которые они могут создать. Применение технологий в журналистике может обеспечить новую форму сбора, подготовки и распространения информации, то есть

Ключевые слова: информационные революции, информационные технологии, промышленные революции, искусственный интеллект, NLG-технологии, роботожурналистика